

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ АГРАРЛЫҚ ЗЕРТТЕУ УНИВЕРСИТЕТІ

«ҒЫЛЫМ ЖЕТІСТІКТЕРІ – АӨК ЦИФРЛАНДЫРУ»

кафедра қауым.профессоры Бейсенбаева Ажар
Кәкімқызының 60 жылдығына арналған ғалымдар
мен практиктердің халықаралық ғылыми
форумының материалдары
25-26 наурыз 2022 жыл

«ДОСТИЖЕНИЯ НАУКИ – ЦИФРОВИЗАЦИЯ АПК»

материалы международного научного форума ученых и
практиков посвященный 60-летию ассоц.профессора
кафедры Бейсенбаевой Ажар Какимовны
25-26 марта 2022 г.

«ACHIEVEMENTS OF SCIENCE - DIGITALIZATION OF AIC»

materials of the international scientific forum of
scientists and practitioners dedicated to the 60th
anniversary of the associate professor of the
department Azhar Kakimovna Beysenbaeva
25-26 march 2022

АЛМАТЫ 2022

ҒЫЛЫМ ЖЕТІСТІКТЕРІ – АӨК ЦИФРЛАНДЫРУ

ӘОЖ 004
ББК 32.973 А70
А70

Жауапты редактор: қауым.профессор, PhD докторы
Н.Бердимурат

Ғылыми редактор: қауым.профессор, э.ғ.к., А.К.Бейсенбаева
Редакциялық алқа: қауым.профессор, э.ғ.к. О.Ж.Жадигерова, аға
оқытушы, э.ғ.к. С.Ф.Серікбаева, аға оқытушы, магистр
Ж.Т.Евескина

«Ғылым жетістіктері – АӨК цифрландыру» кафедра профессоры
Бейсенбаева Ажар Кәкімқызының 60 жылдығына арналған
ғалымдар мен практиктердің халықаралық ғылыми форумының
жинағы. - Алматы: ҚазҰАЗУ 2022. – 230 б.

ISBN 978-601-241-958-0

Жинаққа экономика ғылымдарының кандидаты, кафедраның
қауым. профессоры Бейсенбаева Ажар Кәкімқызының 60
жылдығына арналған ғалымдар мен практиктердің халықаралық
ғылыми форумының материалдары енгізілді. Қазақстандық және
шетелдік экономист ғалымдардың, жас зерттеушілердің
мақалалары қазіргі есеп және аудит, қаржы, бағалау саласының
өзекті мәселелеріне, экономикалық ғылымдар аясында терең
зерделеуге, қаржылық операцияларды цифрландыруды
нығайтудың негізінің интеграциялық аспектісіне арналады.

ISBN 978-601-241-958-0

© Қазақ Ұлттық Аграрлық Зерттеу Университеті, 2022

МАЗМҰНЫ

1.	<i>Штиллер М.В.</i> Отчетность сельскохозяйственных предприятий Российской Федерации	7
2	<i>Нуралиева Ч.А.</i> Роль коммерческих банков системе противодействия отмыванию преступных доходов	15
3	<i>Алибекова Б.А.</i> Мемлекеттік қаржылық есептілік аудиті	21
4	<i>Жадигерова О.Ж.</i> Сақтандыру рыногын басқарудағы шетел тәжірибесі	26
5	<i>Жангирова Р.Н., Бердимурат Н.Б.</i> Актуальность цифровизации в устойчивом развитии аграрной отрасли Республики Казахстан	33
6	<i>Есперов Е.И.</i> Особенности развития сельского хозяйства в условиях цифровизации экономики	38
7	<i>Кинашева Ж.Б.</i> Сандық экономика: құбылыстың мәні және платформа ерекшеліктері	43
8	<i>Сұлтанова Б.Б., Арыстамбаева А.З.</i> Цифрландыру жағдайында агроөнеркәсіптік кешендегі бухгалтерлік есепті дамыту	50
9	<i>Сарсембаева М.Ж., Асанова А.Б.</i> Қазақстанда 2022 жылы еңбек ақы төлеу жүйесіне енгізілген өзгерістер	55
10	<i>Дүйсенбаева Б.Б., Жаймагамбетова А.А., Маулина Н.Х.</i> Мировой опыт привлечения иностранных инвестиций в экономику страны	64
11	<i>Маулина Н.Х., Дүйсенбаева Б.Б., Сатанбаева А.Ө.</i> Кәсіпорынның инвестициялық тартымдылығы	69

	және оны бағалаудың теориялық негіздері	
12	<i>Сугурова А.Ж., Көшкінбай Н.С.</i> Көлік саласындағы бәселестік қабілетті артырудың ерекшеліктері	74
13	<i>Ахметжанова А.К., Жадигерова О.Ж.</i> Қазақстандағы сүт өнімдерінің жағдайы	78
14	<i>Жамиева А.Б., Евескина Ж.Т.</i> Агроөнеркәсіп кешенін цифрландыру жаңа уақыт талабы	81
15	<i>Жанбулатова М.Ж., Жадигерова О.Ж.</i> АӨК цифрландыру және кредиттеу жүйесі	86
16	<i>Әділхан А.Е., Жадигерова О.Ж.</i> Ауыл шаруашылығы өндірушілерін кредиттеуді цифрландыру	90
17	<i>Қалдыбек Б.Қ., Оралбаева Ж.З.</i> Кәсіпорынды басқару жүйесіндегі ішкі аудиттің функционалдық рөлі	93
18	<i>Мусаева Ж.К., Сырлыбаева Н.Ш.</i> «Зеленые финансы» как средство для решения глобальных проблем в Республике Казахстан	98
19	<i>Апсеметова Д.К., Андыбаева Г.Т.</i> Айналым активтерінің қаржылық есебінің әдіснамалық негіздері	104
20	<i>Ержанова А.Е., Оразалинова М.С.</i> Кәсіпорындағы өзіндік құнның нормативтік әдісі	108
21	<i>Достай Д., Қытапова К.</i> Қаржылық есептілігінің теориялық негізі	116
22	<i>Амреева А.Б., Оралбаева Ж.З.</i> Цифрлық экономика жағдайындағы мемлекеттік аудит	120
23	<i>Жаворонкина А.П., Эмрих М.Д., Досаева А.Ж.</i> Анализ изменений по индивидуальному подоходному налогу	123
24	<i>Зупарбек А.Е., Жадигерова О.Ж.</i> Нарықтағы валюта бағамының жағдайы	126

25	<i>Minazhatbek K., Moldabaev I.B, Yerkebay A.N., Smailova F.I.</i> Transport and logistics services in the cargo supply chain and ways of their management	131
26	<i>Өтенберген F.M., Оралбаева Ж.З.</i> Цифрлық экономика жағдайындағы ішкі аудит дамыту мәселелері	135
27	<i>Серикбаева А.А., Жадигерова О.Ж.</i> Жалақы қазіргі еңбек нарығының негізгі аспектісі ретінде	140
28	<i>Тилеумаганбетова А.М., Мусалиева Р.Д.</i> Оптимизация логистических процессов на основе контейнеризации	144
29	<i>Сұлтанова М.Ш., Оралбаева Ж.З.</i> Бюджеттік мекемелердегі аудитті ұйымдастыру ерекшеліктері	150
30	<i>Тлеуберген Т.Қ., Жадигерова О.Ж.</i> Ауылшаруашылығы нарығын дамыту үрдістері	154
31	<i>Тохтасунов Р.Т., Жадигерова О.Ж.</i> Цифровизация АПК-требование нового времени	157
32	<i>Исаева Д.Қ., Сауранбай С.Б.</i> Трансформация оценочной деятельности в условиях цифровизации экономики	162
33	<i>Тоқтар Д.А., Шегір F.Б.</i> Оценка влияния цифровых кредитов на сельское хозяйство в Казахстане	165
34	<i>Бекмолдин А. К.</i> Цифрландыру жағдайында тамақ өнімдерінің қауіпсіздігін басқару	168
35	<i>Хамзина А., Досаева А.Ж.</i> Сущность налогового учета и ошибки в расчетах	174
36	<i>Ыдырысбек М., Бейсенбаева А.К.</i> Шығындарды бюджеттеу шараларының маңызы	182
37	<i>Шаяхмет Ж.Ж., Кенжебек Ә.</i> Еліміздегі жеке деректеді қорғауды цифрландыру мәселелері	187

38	<i>Досаева А.Ж.</i> Ішкі бақылау жүйесінің цифрландыру мүмкіндіктері	192
39	<i>Заутбек Д.Ж.</i> Ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлерді кадастрлық бағалау мәселелері	196
40	<i>Айтқұлова Ә.Е.</i> Көлік құралдарын бағалаудың маңыздылығы	201
41	<i>Сеидахмет Н. Г., Бейсенбаева А.К.</i> Этапы моделирование оценки стоимости бренда	207
42	<i>Ерниязова Д. Е., Бердимурат Н.</i> Шағын бизнестің операциялық-нарықтық кәсіпорындары өмірлік циклінің сатыларында инновацияларды басқару	213
43	<i>Сайденов Б.Д., Бердимурат Н.</i> Шағын және орта бизнес субъектілерінің салықтық әлеуеті	219
44	<i>Қасқырбеков С. М., Тайгашынова р.</i> Методологические подходы к развитию банковских инноваций в условиях цифровой экономики	225

**ШАҒЫН БИЗНЕСТІҢ ОПЕРАЦИЯЛЫҚ-
НАРЫҚТЫҚ КӘСІПОРЫНДАРЫ ӨМІРЛІК ЦИКЛІНІҢ
САТЫЛАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛАРДЫ БАСҚАРУ**

*Ерниязова Данагуль Ериковна
магистрант, ҚазҰАЗУ*

*Ғылыми жетекшісі: Бердимурат Назимгуль
PhD, қауым. профессор*

Ұзақ мерзімді перспективада ұйымның инновациялар саласындағы іс-әрекет тәсілін анықтайтын инновациялық стратегиялардың негізгі нұсқаларын қарастырамыз [1] және олардың шағын бизнес жағдайында қолданылуы туралы ұсыныстар жасауға болады.

1. Жоғары білікті және шығармашылық қызметкерлерді қабылдау және ұстау.

Мұндай стратегияның айқын артықшылықтары:

- ішкі инновациялық процесті нақты бақылау;
- инновацияны ұзақ мерзімді жоспарлау мүмкіндігі;
- мұндай адами ресурстары жоқ бәсекелестердің еліктеу

қиындықтары.

Кейбір жағдайларда мұндай стратегия шағын бизнеске сәттілік әкелуі мүмкін және бұл өте маңызды болып табылады. Солайша, Питер Ф. Друкер [5] XX ғасырдың көптеген ірі инновациялары шағын кәсіпорындарда, гараждарда және өнертапқыштар жұмыс істейтін үй шеберханаларында дүниеге келгенін айтады.

Алайда, шағын бизнес жағдайында мұндай стратегияның бірқатар кемшіліктері бар:

- адами ресурстарды шеберлі стратегиялық басқару шағын бизнес басшылығында жиі кездеспейтін тиісті білім мен дағдыларды қажет етеді;

- шағын бизнес кәсіпорындарының қаржы қаражаты айтарлықтай шектеулі. Нәтижесінде, олар негізінен үміткерлерді табудың ең арзан тәсілдерін қолданады (жеке танысу, газеттер мен ақысыз жарнамалық сайттар). Осындай тәсілдермен жоғары білікті қызметкерлерді табу және тарту өте қиын. Шағын бизнес

жоғары білікті қызметкерлерді ұстап тұру қиын. Бінталандырудың материалдық мүмкіндіктері шектеулі және ұйыммен бірге өсу мен даму мүмкіндіктері көп жағдайда проблемалы болады. Сондықтан Батыс Еуропаның бірқатар елдерінде мемлекеттік бағдарламалар бар, олардың аясында жас мамандар университетті бітіргеннен кейін шағын кәсіпорындарда жұмыс істейтін болса, мемлекеттен жалақыға қосымша ақы алады.

2. Ішкі зерттеулер мен әзірлемелердің жеке бөлімшелерін құру және дамыту.

Тәуелсіз жобалардың жекелеген инновациялық бөлімшелерінің дамуына байланысты бұл стратегияны ірі компаниялар кеңінен қолданады. Сондай-ақ, Батыс Еуропа мен АҚШ-та да, дамушы елдерінде де - Үндістан, Қытай, Бразилия және т. б. қолданылады

Стратегияның артықшылықтары:

- ұйым ішінде персонал дағдыларының кең спектрін және ең алдымен технологиялық салаларда әртүрлі мүмкіндіктерді дамыту;

- ғылыми-зерттеу, маркетингтік және өндірістік бөлімшелерді біріктіру нәтижесінде инновацияларды коммерцияландыруды және оны нарықтық пайдаланудан барлық табыстарды иемденуді толық бақылау.

Стратегияның кемшіліктері:

- бөлімшелерді ұйымдастыруға арналған қаражаттың үлкен шығындары;

- нәтижелердің белгісіздігі жағдайында үлкен уақыт шығындары. Мұндай бөлімшелердің көптеген инновациялық жобалары сәтсіз болып шығады және ірі компаниялар сәтті жобалар шығындарын өтейді, ал зерттеу қызметкерлерінің білімі мен дағдыларының артуы жаңа жобаларда сұранысқа ие болады деген үмітпен осы тәуекелдерді саналы түрде қабылдайды. Өз салаларында технологиялық-операциялық көшбасшы болып табылатын компаниялар (Toyota Motors, DuPont, General Electric, Nokia, Apple, Microsoft және т.б.) мұндай тәжірибені көшбасшылықты сақтаудың міндетті шарты деп санайды.

3. Бірлескен әзірлемелер, инновацияларды енгізу және қаржылық нәтижелер алу мақсатындағы стратегиялық альянстар.

Стратегияның артықшылықтары:

- альянс қатысушылары инновациялық жобаның сәтсіздікке ұшырау қаупін үлестіру мүмкіндігіне ие болады;

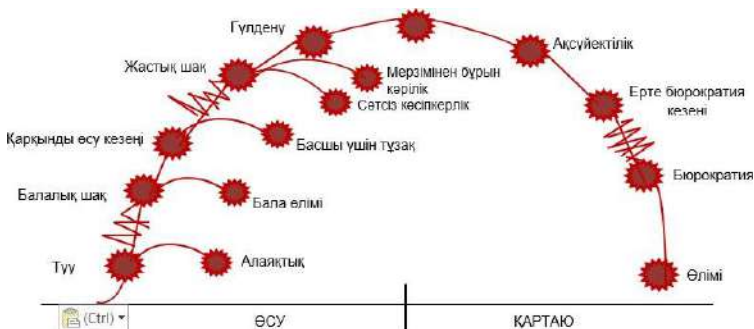
- альянстың барлық қатысушыларының есебінен пайдаланылатын ресурстар мен қабілеттер базасын кеңейту мүмкіндігі пайда болады. Өйткені, инновация инновацияны дамыту, қаржыландыру, өндіру және сату үшін әртүрлі ресурстарды қажет етеді. Мұнда Роберт М. Грант [2], біріктірілетін ресурстардың комплементарлы (бірін-бірі толықтыратын, өзара сәйкес келетін) болуының маңыздылығын көрсетеді;

- ұйым инновацияға тартылатын инвестициялар көлемін, оларды альянстың барлық қатысушыларына бөлу арқылы азайта алады.

Стратегияның кемшіліктері:

- қосымша ресурстар мен қабілеттері бар альянс қатысушыларын таңдау қиынға соғады. Бұл өз саласы үшін де, жеткізушілер мен тұтынушылар салалары үшін де (егер шағын бизнес B2B саласында жұмыс істесе), іргелі және қолданбалы ғылым саласындағы ғылыми-технологиялық зерттеулерге қатысушылардың (инновацияның сипатына байланысты) жақсы білімін талап етеді.

Шағын бизнес кәсіпорындарының инновацияларын басқару тәсілдері шағын кәсіпорындардың өмірлік циклін зерделеуді, табысты және серпінді дамып келе жатқан кәсіпорындардың, оның ішінде кейіннен орта бизнес секторына ауысатын кәсіпорындардың үлесін бағалауды ескере отырып қалыптастырылуы тиіс. Мұндай талдау шағын кәсіпорындардың ішкі ортасын басқарудың маңызды тәсілдерін анықтауға мүмкіндік береді.

1 сурет - Ichak Adizes өмірлік циклінің моделі

Ұйымдардың өмірлік циклін (ҰӨЦ) зерттеу шетелдік зерттеушілердің, мысалы, отандық зерттеушілердің [3] назарын аударады. Әр түрлі контексте компания қызметінің әртүрлі аспектілерін кеңінен қамтуға негізделген бірқатар модельдер ұсынылған. Көбінесе олар өмірлік циклдің үштен беске дейін кезеңін ажыратады, бірақ егжей-тегжейлі бөлу мысалдары бар.

Сонымен қатар, әртүрлі кезеңдерде ұйым дамуының теріс динамикасына мерзімінен бұрын көшуге әкелуі мүмкін тән қауіптер туындайды (1 сурет).

I. Adizes 10 әртүрлі кезеңді анықтайды:

1. Туу (courtship): кәсіпкердің идеясының пайда болуы, компанияның мақсаттары мен қызметінің бағдарлы ауқымын анықтау;

2. Балалық шақ (infancy): қаржылық міндеттемелердің пайда болуымен іс-әрекеттің нақты басталуы;

3. Қарқынды өсу кезеңі (go-go): бастапқы жоғары өсу қарқыны, жеке қаржылық тұрақтылықты қалыптастыру, жеткізушілер, тұтынушылар және инвесторлар тарапынан сенімді арттыру;

4. Жастық шақ (adolescence): компанияның алғашқы рухани қайта туылуы, негізін қалаушы ұстанған кәсіпорынды дамыту жолдарын іздеу және одан шығу мүмкіндігі;

5. Гүлдену (prime): экономика үшін өмірлік циклдің ең

қажет кезеңі. Ұйымды басқарудағы реттеу мен икемділік арасында динамикалық теңгерімге қол жеткізіледі

6. Тұрақтылық (stable): бетбұрыс кезеңі, қаржылық тұрақсыздықтың айқын белгілері жоқ компания «қартаюының» басталуы;

7. Ақсүйектілік (aristocracy): ұзақ мерзімді мақсаттарға назар аударудың төмендеуі, компанияның икемділігін жоғалтуы, минималды тәуекелдерге ұмтылуы;

8. Ерте бюрократия кезеңі (ерте bureaucracy): сату мен кірістіліктің теріс динамикасына байланысты компания басшылығындағы ішкі қақтығыстардың пайда болуы, проблемаларды шешудің жолдарын іздеуге назар аудармау;

9. Бюрократия (bureaucrasy): жасанды қолдау қазірдің өзінде тиімсіз, бірақ ішінара тиімді болады;

Өлімі (death): компанияның, оны сақтап тұруға дайын барлық көшбасшыларды жоғалту, мемлекет немесе бас компания субсидиялайтын кәсіпорындар санатына ауысуы немесе таратылуы.

Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің Ұлттық Статистика Бюросы [3] ҚР ұйымдарының демографиясы туралы өз деректерін жариялайды. Осы дереккөзге сәйкес соңғы жеті жыл ішінде 1000 ұйымға ұйымдарды ресми тарату коэффициенті күрделі динамикаға ие болды (1 кесте).

1 кесте - 1000 ұйымға ұйымдарды ресми тарату коэффициенті бірлік

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Қаңтар	1.8	1.7	6.1	3.2	3.9	3.6	4.2
Ақпан	1.8	4.5	6.7	3.1	4.1	3.6	4.6
Наурыз	2.0	2.8	9.2	3.0	3.6	4.2	7.5
Сәуір	2.2	3.1	7.8	2.8	3.5	4.1	8.2
Мамыр	1.6	3.9	5.3	2.7	3.8	3.6	
Маусым	1.8	6.3	4.4	2.5	3.9	3.8	
Шілде	1.6	6.9	5.1	2.9	4.0	4.4	
Тамыз	1.6	6.3	4.6	2.3	2.8	4.3	
Қыркүйек	1.5	6.1	4.1	3.4	3.0	3.1	
Қазан	1.9	7.2	5.2	3.9	3.6	3.6	

Қараша	1.5	7.5	5.2	3.4	3.2	3.9	
Желтоқсан	2.1	8.3	3.1	3.9	3.6	5.0	
Қаңтар-желтоқсан	20.9	65.3	66.6	36.0	42.0	46.3	

Орташа алғанда, 2015 жылы күрт көтерілгеннен кейін, 2017 жылы ол төмендеп, келесі жылы біршама өсті, тұрақтанды.

Инновацияны басқару саласындағы жоғарыда ұсынылған стратегиялардың конфигурациясы ұйымның өмірлік циклінің барлық кезеңдеріне қатысты болғаны жарамды, өйткені ол ұйымның осы түріне тән негізгі ерекшеліктерді, кезеңге байланысты өзгермейтін ерекшеліктерді көрсетеді.

Шағын бизнес кәсіпорындарындағы білімді басқарудың негізгі бағыттары қарастырылып, инновацияларды қолдау үшін осы салалардағы басқару бойынша ұсыныстар жасалынды. Шағын бизнес кәсіпорындары жағдайында білімді басқарудың негізгі тәжірибелеріне бағалау жүргізілді. Алынған бағалаулар шағын бизнес жағдайында назарды аппараттық-технологиялық тәсілден анық және жасырын білімнің тасымалдаушысы ретінде персоналмен жұмыс істеуге және сапалы білімді бөлу, оны жинақтау жүйесін құруға және сонымен бірге қызметкерлердің адалдығын арттыруға аудару қажеттілігін растайды [4].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Фатхутдинов РА. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов. 6-е изд. - СПб.: Издательство «Питер», 2018. - 448 с.
2. Сурин А.В., Молчанова О.П. Инновационный менеджмент: Учебник. - М.: ИНФРА-М, 2019. - 368 с.
3. Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің Ұлттық Статистика Бюросының деректері – www.stat.gov.kz
4. Снетов С.С. Неожиданный успех организации как источник инновационных возможностей. \ Научная сессия ГУАП: Сб. докл.: В 3 ч. Ч. III. Гуманитарные науки / СПб: ГУАП, 2018. - С. 202 - 204.
5. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: пер. с англ. - М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2017

УДК 004
ББК 32.973
А70

қауым.профессор, PhD докторы Н.Бердимурат Ғылыми редактор:
қауым.профессор, э.ғ.к., А.К.Бейсенбаева
«АӨК цифрландыру – ғылыми жетістіктер»

ISBN 978-601-241-958-0

ISBN 978-601-241-958-0

